341.

ORATIO
IN FVNERE
POMPEII MANGIONII

Vtriuſq; Signaturæ Decani.

AVCTORE

HYACINTHO HVRANDO ROMANO

E SOCIETATE IESV

Ab eodem Habita Romæ in Templo
Domus Profeſſæ eiuſdem Societa-
tis Anno Domini. 1635.

ROMAE, Apud Paulum Maſottum. M.DC.XXXV.

Superiorum Permiſſu.

EMINENTISSIMO PRINCIPI BERLINGHERIO CARD. GESSIO

Signaturę Iuſtitię Pręfecto.

HYACINTHVS HVRANDVS F.

IVSTITIAE ſimulacro, quod Florentiæ in celſo colūnę vertice Coſmus Mediceus Magnus Ætruriæ Dux collocauerat, illuſiſſe quendam ferunt, uod ſublimitate ſitus obuias Iuſtitia ianus effugeret, ac veluti appoſitis alis erū Aſtręa reuerteretur in Cœlū. Cani e me fabulam pertimeſcerē, quod Iuſti æ laudes in Illuſtriſsimo Præſule Pom- eio Mangionio proſecutus, eam quaſi d Phidiæ columnam euexerim, & vna ım illo in æternitatis olympo conſtitu-

erim; niſi ab hac me nota tu ipſe vindicares (Eminentiſsime Princeps) qui Gigantæam manum magnorum operum molitricem ad iuſtitiam quouis in faſtigio ſitam tractandam admoues, eiuſq. ſignaturæ Præfectus Romanæ æquitatis iura moderaris, ac libras. Quin potius ideo in Pompeio euecta eſt Iuſtitia, vt tuæ Dignitatis culmen attingeret, vt te poſt Patronum ſuum vita defunctum, Tutorem agnoſceret, eamq. tu purpura tegeres, aleres ſapientia, conſtantia propugnares. Tantum deniq; tibi Iuſtitia debet, vt quæ alios Reges facit, per te regnare didicerit. Vale.

ORATIO.

EXTINCTVM ordinis veſtri lumen (Illuſtriſſimi Præſules) accenſæ ferales faces teſtantur, quemadmodum nocturnum occidui ſolis funus atrati minores ignes proſequuntur. Ciuilis literaturæ iubar funeſtiſſimæ mortis occaſu tumulatum nox iſta decet mæroris, ac luctus; & quoniam forenſis eloquentię Mercurius obmuteſcit, iure vocibus indicto iuſtitio, in huius ſilentij mæſtiſſimo penetrali regnat Harpocrates. Apex ille ciuilium ingeniorum Pompeius Mangionius, cuius virtutis, ac ſapientię riuuli per aulæ Romanæ tractus in glorię ac famae oceanum ſe diffuderāt, acerbiſſimæ mortis procella, decumano quaſi fluctu perculſus ad hunc ſpectabilem luctum, & ſpectaculū luctuoſum veluti ad ſcopulum adhæreſcit. O infœlicem humanæ fœlicitatis cataſtrophē! ò læthale publicæ calamitatis proſcæniū! ò in Romani iuris caſtris verè Cannenſem cladem puro ſapientiæ cruore fluentem! Huius ego deplorandæ acturæ prouinciam iuſſu veſtro ſuſcepi, vt dum ego funebri laude æquiſſimo publicæ Iuſtitiæ propugnatori iuſta perſoluo, vos iuſti ſignificatione doloris ciuilis beatitatis parenti optimo parenteris; atq; ita vocis ego adhibeam, vos cordis eloquentiam; linguam ego præferā, vos oculos oratores. Verum vt exuberantem dicendi materiam in breues anguſtias cogam, faciam quod ſolertiſſimus olim Pictor feciſſe dicitur, qui vt vaſtiſſimam Siculi Gigantis proceritatem exponeret oculis, ac

melius ſub aſpectum daret, Satyrum illi appoſuit, qui oblongo thyrſo pedis ipſius pollicē metiebatur; ità ego, dum viri claritudine generis, ſapientiæ præſtantia, celebritate famæ, virtutis exiſtimatione pollentis memoriam funeſta laudatione commendo, vnius Iuſtitiæ habita ratione, cuius Signaturæ antiquiſſimus Præſul à ſuffragijs fuit, oſtendam, iuſtiſſimum fuiſſe ipſum vitæ, ac rationum ſuarum moderatorem, æquiſſimum publicæ iuſtitiæ Iudicem, reſtiſſimum Dei optimi maximi debitorem; ex qua vna virtute facile fieri poſſit de cæteris coniectura.

Ortus eſt Pompeius perilluſtri familia, & longa atauorum ſerie clariſſima; nam licet ſatius ſit (vt ait ille) nouam ſibi parere nobilitatem, quam acceptā corrumpere, magnum tamen ſuis laudibus cumulum auget, qui maiorum imagines erigens, firmat ſuas. Licet multum admirationis pariat, ex infimis incrementis veluti è tenebris in lucem dignitatis emergere, ſi quis tamen in illuſtrium auorum inſtituta, ac mores abeat, per fœlicitatis cōpendium graſſatur ad gloriam, ſatis amplis doctoribus inſtructus maioribus ſuis. Licet ignauus hæres videatur, qui parentes nobilitate conſpicuos, & genus inclitum iactat, glorioſum tamen eſt per veſtigia patriꝗ virtutis decurrere, & ſicut generi, ita magnitudini auorum ſuccedere. Licet ingenium illud Galbæ malè habitans cenſeat, generari ac naſci à Principibus fortuitum eſſe, & in nobilitatis familiā omnes integro famæ iudicio adoptari, magna tamē laudis commendatione celebrandum, qui in auiti ſole ſplendoris virtutis, ac gloriæ præferat facem, ipſa ſolis luce luculentius apparet. Patriam

vrbem

vrbem Crotonem habuit vetus illud Pytthagorę domicilium,ſed eò recenti hoc Pytthagora clariorem,quò illum hoſpitem à Græcis accepit,hunc ciuem exteris dedit. Ex hac ipſe palæſtra nouus Milo progreſſus non cum Athletis luctatus eſt, ſed ingenij neruis ad glorię faſtigium eluctatus famæ ſuę faſtos glorioſis ſudoribus exarauit. Prima enim iuuentæ face, in cuius luce acerrimis velitationibus exercētur ingenia Neapoli ſapientiæ myſterijs initiatus, in iuris vtriuſq; ſtadio non indecorum puluerem curriculo mentis collegit, ea ſedulitate, vt quoniam æternum ſapientiæ cum ſilentio fœdus eſt,in alto,pinguiq;receſſu,ſe ſtudijs aſſereret;ea conſtantia,vt diurno labori nocturnas vigilias addēs Cleanthis ſole fugaret tenebras, quas tamen ſatis ingenij ſui radijs illuſtrabat: ea celeritate, vt veluti regia Babilonis Spina quo die ſeritur,eodem germinat,aut more fulminis,quod vno,eodemq;momento venit,percuſſit, abſceſſit,vix in ſapientiæ caſtra venerit, vix bonarum artium vexilla latè vibrantia viderit, cum victor euaderet: ea demum fœlicitate,vt vtriuſque iuris gazas omnes, omnes numeros,omnemq. copiam poſſideret. Ita nempè iuſtiſſimus ſui rector, ac moderator,voluptatum illecebris,quibus ætas illa titillari ſolet profligatis,ac perditis, florentes annos in Innocentiæ templo ad aram ſapientiæ conſecrabat,cui nunquam ſacrificabat votis, quin litaret ingenio. Etiam nunc mente,& cogitatione perſpicio aliquem ex hac ipſa familia exemplum prudentię veteris,imaginem antiquitatis,qui ratione,conſilio,pręceptis iuuentam eius fouebat,ita florentem iuuenem ad glorioſa impuliſſe facinora,& ſponte currenti veluti ad-

mouiſſe calcaria. Cur nobiliorem viræ partem domeſtico puluere inuoluis? non annos illos in numerato habeas, quibus vita deſtruitur, ſed quibus extruitur gloria. Inſtandum initijs eſt, ac certò ſcias, prout prima ceſſerint fore vniuerſa; ingenia enim veluti flores tamdiu grata, quamdiù noua, ac recentia ſunt: vbi ſenueris, vix inter ætatis niues gloriæ facem accendas. Nec tibi in-arcto, & inglorius labor: Romam, nempè (vt ille cecinit) ad orbis illam Dominam, Deamq; terrarum proficiſcendum eſt, vbi ſuo veluti intheatro optimè geſtum agit ingenium; vbi, natiuo quaſi reuulſę ſolo arbores, dulciores parere mens fructus ſolet. Exulat in vrbe patria, qui patriā tanto auſpicio nō deſerit; hic in auitis lāribus plerūq; abruptis verecundiæ fręnis, in petulantiā & audaciā erūpit malè diſpēſata libertas; Romæ ille animi liber eſt qui ſuam ſapientiæ mancipat libertatem; hic vexato per luxum, & ambitionem patrimonio, per ſcelera ſuppletur: ibi in ciuilium agrorum ęquore quæſtuoſę fluctuant litigiorum fruges, quas induſtrius quiſque quò plus frequèntat, hoc minus ſuis opibus naufragium timet. In-hiſce ſtudijs ſolertiſſimus eſto faber fortunæ tuæ: multi enim magnitudine rerum ad meliora excitātur, & licet primæ ſpes in arduo, vbi ſis ingreſſus, aderunt ſtudia-, & miniſtri. Neq; vero inæſcatorem diuitiarum, nummorum inuncatorem, aut euerriculum te cupio: ſcio fortunæ vomitum aurum eſſe, ideòq; dictam pecuniam-, quia pecudum bonum eſt; & plerumq; diuitiarum expectatio inter cauſas domeſticæ paupertatis adſcribitur. Optas dignam tuorum metam votorū exponam? vnius ſapientiæ ſtudioſus eſto, cuius laurus inopiæ fulmina-

mini-

minimè pertimeſcit: Veram ſectarè gloriam,cuius cupido etiam ſapientibus nouiſſima exuitur: veluti tenet aquilarum fœtus honorum, ac dignitatis ſolem citò intuere; haud enim digne poteſt in dignitate viuere, qui viuere diu poteſt ſine dignitate. Opes, ſpecioſa illa cordis ſupplicia contemne, quę enim illorum fęlicitas, qui forenſis facundię clamoſa iurgia vendunt, & verba locant & iras? non aurea pluuia expugnãtur turres, in quibus æquitas agit excubias. Auri ſplendor nitorque gemmarum nimium,vt ita dicam, lubricus aſpici venales illos capiũt animos,qui citò pereunt ſi emptorẽ inuenerint.Vix vnquam auri fulgor illuxit, quẽ ſcelerũ vmbra nõ cõſequatur; adeò coniuncta ſũt proponi pręmiũ & exponi iuſtitiam;Quã ſi ſarctã,tectãq;cõſeruare cupis memineris neceſſe eſt nõ habere infrà clientes ingeniũ, quibus inpublicæ iuſtitię fundo nihil cum Iudice commune habendum eſt. Sapiẽs eris, ſi pręcipua rerũ ad famam diriges,cuius contemptor in priuatis laribus ſine fama,in Republica infamis,clarior eſſet, ſi fuiſſet obſcurior. Macte animis generoſe adoleſcens; talem exhibete,qualem maiorum tuorum imagines,qualem tuorum ciuium vota, qualem iſthęc indoles ingenij tui pollicentur. Talibus exornatus pręceptis Pompeius Romam aduolat, vt nimirum in ipſo terrarum orbis capite coronã quęreret ſapientiæ.& in hoc totius ferè vniuerſitatis emporio quaſi ſpectaculo expoſitus tyrocinium poneret publicæ lucis. Sed non ante tot ſpectantibus Roſcijs geſtum agere eſt auſus, quam apud eruditiſſimos viros diuturno labore grauioribus ſtudijs operam elocaret,tanta (vt fertur) diſcendi cupiditate, vt in viri prin-

cipis bibliotheca,veluti in arena virtutis ſine miſſione decertans per iocum ab amicis Aeneus cum Dydimo, Adamantius cum Origene diceretur. Hic ipſius aurem viſa eſt fortuna peruellere,Leonem eo nomine vndecimum Pompeio amicum in paucis ad triplicis regni faſtigium extollens, à quo ſtatim in aulam accitus, & ad curarum,ac dignitatis partem ſeruatus mira verſare poterat animo futuræ potentiæ rudimenta.Nullum tamen gloriæ culmen,vt poetarum Olimpus, extra ventorum rabiem ponitur: infœlici enim Leonis morte ab axe fœlicitatis excuſſus, in eius rogo ipſi quodammodo fortunæ erubeſcendo,veluti in veritatis oraculo didicit, quod olim ſenſerat Cato,fœlicius eſſe honores promereri quã adipiſci. At vero vir egregie cordatus,gnarus vitreã eſſe fortunã,quæ cum ſplendet,frangitur,ita in aulæ tropicis verſabatur; vt à græculis adulationibus procul eſſet,calamitatum oneri, quaſi cœlo Atlas ſuccederet,non ſuccũberet; nec vnquam ab afflicta alicuius amicitia confugeret, vt ad florentem aliam deuolaret. Imo cum olim à multis repudiatus, non ſubleuatus ab amicis,ab æmulis agitatus,atq; perterritus inter breuia,ac ſyrtes aduerſæ fortunę,inter calamitatum Scyllas,atq;Charybdes iactatus ad procelloſa ſaxa deuolueretur, tamen inter tot animi tempeſtates,ac turbines videbatur veluti in pacato æquore,puraq; malacia velificari. Conſtans,& libens excipiebat iniurias, tamquam prouirili portione donaret hoſtibus innocentiam, potiorem ducens commendationem ex iniuria, quam odium ex inuidia Quod totum ſuam in gloriam ceſſit: nam is tantum dignus,qui ad ſumma vehatur,qui & nouit modica tolerare; qua-

bre-

breui effecit arte,vt maneret hoſtibus ſi nō ipſius amor; certè odium ſui. Cæterum vir honeſtis artibus copioſus, multorum amicitias fouebat; ingenium illi acre,ſed in loco: argutum, ſed docile: vehemens, ſed compoſitum: ſedatum,come,iucūdum,horarum omnium. Qua veluti Suadæ medulla imbutus omnium ſibi animos cōciliabat. Quid ego hic illum cōmemorē,domi ſuæ hoſpitalitios lares amicis omnibus aperuiſſe? Quid in dulci illo hilaritatis ſeminario geniali gaudio à doctiſſimis viris agitata ſympoſia,in quibus erudito luxu ſoluti non tam lautas epulas,quam ſapientiæ fercula dapinarent. & licet Circe illa non tam vultuum, quam cordium perturbatrix fortuna ex eius amicis nonneminem ad terram afflixerit, oſtendit tamen conſtantiſſimus vir,amicum ſe, nō amici ſortem fouere. Et nullo quidem certiore argumento comprobauit, virum ſe ſummæ quidem eſſe, ſed calamitoſæ virtutis,quam quod cenſu perparcus,pecuniæ modicus,breuiſq; marſupio, eodem patrimonio mortem obierit,quo vitam incæperat, vt oſtenderet æquiſſimus vitæ rectè inſtituendæ magiſter, non ſemper ingenij volatum iniquo inopię pondere labefactari: ſapientiam vtpotè mortalitatis expertem iure ſuo nuptias cum hominibus contrahere ſine dote; ſe demum magis publicę luci, quam priuato lucro ſtudentem mentem ſuam non auro coronaſſe,ſed lauro. Impellebāt doctiſſimi viri pectus,& appoſitis veluti facibus inflammabant ſanctorum Patrum,quorum veſtigijs inſiſtebat, exempla,& doctrina, apud quos ea frequēter iactata non tam inopiæ ſolatia, quam ſapientiæ rudimenta, eam eſſe ſapienter viuendi cōditionem, vt non aliter homo ſapiat,

quam ſi diſcat egere. Soluerat à Patriç vrbis portu Pompeius, ampliſſimum ſapientiæ pelagus emenſurus; at diuitē hominem nauim nimio onere oppreſſam dixit Nazianzenus. Animi tranquillitatem, cordiſq; malaciam in ſtudiorum receſſu amabat; at fluctuantis animi tempeſtatem diuitias nominat Auguſtinus. Per amænos literarum hortulos ſpatiari vnicè habebat in votis; ſed opes cupiditatis compedes appellat Zeno. Quid ſapienti libertate dulcius? & tamē Diues naturæ carcer vocatur á Chryſologo. Quid ſordido dominorum cultu à viro bonis artibus expolito alienius? & tamen pecunias animī tyrannidem exercere ore planè aureo pronunciauit Chryſoſthomus. Quid habet ſapientia cum inſania commune? & tamen habendi ſtudium ſtultitiæ genus vocat, Valerianus. Vitæ cādor, ac integritas morum ſapientem decet; Auarus diues quid niſi ſordidum marſupium eſt apud Clementem Alexandrinum? Ars literaria ſobrietatem docet: cogendæ pecuniæ ſitim turpem animæ temulentiam definit Iſidorus. illa virtutum nitorem affert: hæc vitiorū abſceſsum, ac vomicam appellat Nyſſenus; illa ſapientem animum recreat, hæc inexhauſto cupiditatis incendio adurit, vt magnus cenſet Gregorius. Circumſtabant illum veterum authoritates ſapientum, qui vel per fortunarum omnium contemptum aditum ſibi aperuerunt ad ſtudia literarū, vel ideò literas ſectati ſunt, vt opes contemnere docerentur Annon. Cleanthes Aſſius puteorum hauſtu ſapientiam alens; Eudoxus è tranſtris remigum ſe quotidie conferens ad Platonem; Næuius in carcerum ſordibus dicendi libertatem non deſerens; in piſtrino Plautus non tam truſa-

tiles molas, quam verſatile ingenium circumducens; Epictetus tugurioli inquilinus, Diogenes dolioli habitator à ſordido lucrandi ſtudio reuocarent ſapientiæ candidatum? Didicerat Pompeius congerendæ pecuniæ ſpem cũ Crate Thebano demergere, ne in ignauiæ fluctibus mergeretur: cum Abderite Democrito patrimonium vexare, vt ditiorem ſibi pareret bonarum artium hæreditatem, cùm Anthiſtene clientibus non ſubeſſe, vt in ſapientiæ patrocinium adoptaretur: cum Demonacte libenter eſurire, vt opiparo doctrinarum conuiuio veſceretur, quæſtuoſas artes cum Biante deſerere, vt ſapientiæ cenſu diues omnia bona ſua ſecum ferret. Nouerat demum futurus publicæ iuſtitiæ adminiſtrator, ſacram auri famem appellari naturæ priuignam ab Ariſtotele, à Platone malorum æſcam, vitiorum miniſtram ab Iſocrate, à Democrate infamiæ notam, ignauiæ fomentum à Hierace, à Plutarcho maximum reipublicæ morbum, ac funeſtiſſimæ parentem inuidiæ: Nouerat diuitias ac copias diſciplinæ, ingenij, ac probitatis profligatrices à Saluſtio dictas, onera, ac ſarcinas viatorum à Curtio, theſaurum malorum, & calamitatis viaticum à Chilone, ab Anacreonte oculorum excubias, à Romano Pindaro ſummi mali materiem, ab Auſonio curarum ſemina, auaritiæ comites, voluptatum nutrices, Romani imperij non tam prædá, quá venatrices à Liuio à Lucio Floro ciuilium bellorum furias, quę ciues in patriæ exitiũ furialibus obarmant facibus, publicorum populatrices morum, ciuilis beatitatis inimicas, pietatis, ac religionis turbines, procellam, ſcopulum, euripum, naufragium virtutum omnium. Nouerat demum, nimiam

lucran-

lucrandi cupidinem à Philoſophorum Principe fœlicem amentiam nominari,quæ nimirum ſæuit,ac placet, mētis bona peſſundat,& diligitur, vires eneruat, & ſtudioſè conquiritur,funeſtiſſimo exituanimum cōficit, & impotenter adamatur,blandè pungit affligit molliter,leuiter ,violat, ſuauiter vulnerat, iucundè lacerat,amanter occidit.

Iam verò ingrediēdum nobis eſt publicæ iuſtitiæ religioſiſſimum auguſtale,& contemplanda in primis ipſa Iuſtitiæ forma,quemadmodū eamChryſippus grafice colorauit,ſpecie, ac filo virginali, aſpectu vehementi, & formidabili, luminibus oculorum acribus, neq; humilis,neq; atrocis, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate. Illius aris victimas immolare veſtrum eſt (Illuſtriſs. Præſules)qui eius ſignaturæ Conſcripti Patres virtutem illam colitis, per quam omnium animi ad publicæ fœlicitatis ſtipendia ſollicitantur;illam, quæ & Regina virtutū,& virtus tantum eſt Regum;Nam etiam imbelli Lucretiæ dexteræ gladium obtulit fortitudo; qui liberum Brutum,vel atrocem Catonis animum decuiſſet: etiam Artaxerſis Ruſticum paucis aquæ guttulis liberalitas honeſtauit, etiam in ſuburbano prædiolo, & male materiata Fabritij domo hoſpitalitios lares ſibi Fides aperuit: & in agreſti ac ſordido Albini plauſtro, non in Aemilianorum curru viſa eſt triumphareReligio.vna Iuſtitia vulgaria capita, ac populares domos indignata, ſolū dominantium eſt virtus, quæ nimirum aut homines Reges facit,aut Reges (vt ſcribit Sæneca) conſtituit Deos. Vos inquam illius virtutis cultores eſtis,per quam ſoletis in omnium oculis ferri,in omnium animis habitare;

340.

tare;cum enim Plutarcho teſte tria in magnatibus ſint conſpicua Fœlicitas,Potẽtia,Iuſtitia, Fœlicitatem admiratione,veneratione,ac cultu Potentiam,Iuſtitiam amore cõpenſamus.Cur enim mirabiles veſtri amores non excitetis per quos ad potentiorum limina excubantem cernimus veritatem? Qui vos in miſericordes parentes, & iuſtos Iudices diuidentes Thebana veluti ſimulacra clauſis oculis, & ſine manibus æquitatis iura decernitis qui aureo Cõſtantini ſæculo renouato clientes veſtros largitionibus, ac precibus ſordidis exolutos dimittitis ſine impendio, quod ante paucis euenit, ſine labore, quod nunquam, ſine petitione quod nemini. Quem Athenarum Areopagum, quam Delphicam cortinam, quod Sybillarum Sacrarium huic ampliſſimo conſeſſui prætulerim, quilicet corpus multorum capitum, vnum tamen conſpirauit in cor; cum ſapientiſſimis Pompeij conſilijs regeretur. Ipſe enim in veſtri ſenatus album adſcriptus, & ætatis prærogatiua primi ſuffragij dignitate donatus,quia æquè vero circumfertur adagio Magiſtratus virum indicat,ac vir Magiſtratum ornat,honores ita geſſit,vt ornamentum non accipere,ſed dare ipſi dignitati videretur. Suberat ingenij vigor ingentibus negotijs par,quo ita res omnes confecit, vt quod de Auguſto teſtatur Dio, viros omnes cõſtantia,ſenes omnes prudentia ſuperauerit; in alloquio blandus, in negotio ſollicitus, in iudicio iuſtus byſſina verba,ac ſucciplena adhibebat,ſententias crebras,interrogationes acutas, ſenſus altos,quib⁹ Gordios cauſarũ nodos tãgeret detegeret exolueret. Quæ illi(Deus immortalis)in dicendo libertas,cũ veluti Præco ſua de lapide vel cataſta mancipia

vendens morboſas cauſarũ cicatrices,& male ſanas clauſulas cenſoria virgula denotaret? Quis publicarum actor cauſarũ nõ ſiluit,cum hęc forenſis eloquentiæ tuba detonuit? Annon omnes illi loco cedebant,cum eorum ſententijs Apparitor occurrebat ingens,& longius etiam ſubmouebat ingenij faſcibus? Annon cæteri etiam cauſarum patroni ipſum adibant tanquam Apollinis oraculum, vel ſybillinos codices conſulturi? Nonne vobis cernere oculis videmini (Præſules Illuſtriſſimi) acerrimum hunc publicæ iuſtitiæ defenſorem, vltorem iniuriarum, ac iuris cognitorem veluti omnes auctoritates, ac leges in vocibus gereret,ac viribus ſuis,arduas,& ſcopuloſas cauſas, ac ingeniorum famoſas naufragijs pertractare? res ordine varias,ſignificatione difficiles, multitudine innumerabiles momento temporis complecti animo,acris iudicij maturitate librare, clariſſimis ingenij luminibus tempeſtiue diſtinguere,oratione exponere,& voce,& viribus ſuſtinere; ceruicoſos vero animos,ac refractarios opprimere conſilio,artifitio peruertere,ingenio labefactare, aduerſariorum iactare artes, ſophiſmata eludere,concluſiunculas infirmare; adeo vt ad eius vocem vel quaſi reuelata Perſei parma omnium ora ſilentio lapideſcerent, vel lapidea corda mollirẽtur. Certè ſi Roma vniuerſa vna voce loqueretur, vltro profiteretur,Romanam iuſtitiam maieſtati ſuæ parem habuiſſe Pompeium; Triumphorum omnium lauream, quæ veteres olim Imperatores honeſtauit tanto maiorem vni deberi Pompeio, quò plus eſt Romanæ Iuſtitiæ terminos promouere,quam regni; facilius demum fuiſſe ab Hercule clauam extorqnere de manibus,quam

à Pom-

à Pompeio vnius cauſæ cum dignitate victoriam. Longum eſſet per omnia volitare, vnum laureato curru, ac lemniſcata palma dignum videtur, quod omittere piaculum cenſeo. Iacebat aliquando Pompeius perditisſima valetudine lecto affixus adeò fractis, & exhauſtis viribus, vt animam potius trahere, quam vitam ducere videretur, eius cum forte aures verberat, grauiſſimam cauſam Iuſtitiæ ſuffragijs agitatam, quam ipſe æquiſſimam iudicabat, ſuo deſtitutam patrocinio, ruere continēter ad ſalebras. Quid faceret iuſtiſſimus Prȩſul? hinc laborantis corpuſculi afflictabatur incommodis, hinc æquitatis periculo ægrius laborabat. Subtraheret nè corpus à vitæ diſcrimine, incertumq. relinqueret, quid viſo Pompeio decerneretur in Curia? an vultum Patres, & ſpiritus, libertatemq. dicentis aſpicerent: audirent eius voces quaſi ex aliquo oraculo ſuprahumanas, contemplarentur ipſum voce, vultu, oculis ardeſcere Iuſtitiæ propugnatorem? Vicit Iuſtitia: ſtatim enim quaſi Annibal eſſet ad portas, aut de Pyrri pace ageretur nouus Appius è toro ſurgit; currum aſcendit, in quo nimirum vel ipſe de communi viuendi cupidine, vel de ipſo Iuſtitia triumpharet. ò ſpectaculum admirabile! & Pōpeius Mangionius, & Prȩſulis dignitate conſpicuus, & aduerſa valetudine conflictatus laxatis eſſedorum habenis quaſi ad Olimpiȩ metā peruolat ad tribunal Vidiſſes in exangui illo ſilicernio ſtrigoſam faciem trepidan-

latera,labantia genua,& tamen veluti Iuſtitiam in vale-
tudinis naufragio pro tabula haberet,curiam ingreditur,
in qua quaſi Hercules eſſet ad Tęnarum omnium plau-
ſu excipitur, ac veluti forenſis Cæſar ſublimis inter om-
nium læta omina incedens,ſpecioſior ægritudine,ac ipſo
periculo auguſtior graui detonans maieſtate dicendi æ-
ſtus in ſe conceptos effudit. Non mihi vitæ amor(aie-
bat)Iuſtitia reipublicæ carior eſt; ſed hanc ſua Maieſtas
defendet,illam libens in exitium offero,ne mea cauſa ius
legum violetur. fruſtrà ad ęquitatem ſeruandam vocem
hic fatigarem,& latera,niſi in ipſo Curię limine abiecta
priuata charitate, publicam induiſſem. Scio nullo ho-
minum metu æquitatis vocem, conſcientiam ſapientis,
libertatem Iudicis abolendam; & quia plura ſæpe pecca
mus dum demeremur,quam dum offendimus,honeſti-
us putabo offendere,quam odiſſe. Qua ſapientia (Iudi-
ces)quibus incorruptæ iuſtitiæ præceptis cauſa vix audi-
ta decernitur? an Reus nulla lege interrogatus dānabi-
tur?nulla comperendinandi poteſtas erit? nulla facultas
dabitur quiritandi? Iuſtitiæ patronis aures,oculi,pectora
claudenda ſunt, ne quo affectu perrumpantur. An vero
ſiniſtra erga pauperes interpretatione aſpectui conſuli-
mus ſpreta conſcientia? at non eorundem eſt mactare
Diuinæ Iuſtitiæ victimas, & eius alumnos negligere;
Æquitatis effigiē colere,& viuas ſpiranteſq. eius imagi-
nes inſectari. An vt ſupplices habeamus, miſeros, ac reos
quærimus? at hoc eſt dominos nō Iudices eſſe. An quæ
admittere in alijs pudet, nos cōmittere non pudebit? an
iiſdē armis quib⁹alienū ius tuemur,violamus noſtrū, &
æquitatē ab aliorū manibus ſeruamus immunem,vt ipſi
abutamur? Verum experimur, non ea facilitate defen-

di

di iuſtitiæ errata, qua fiunt: neq.enim mundus duos Soles,nec regnum duos Reges,nec dupplex ſuffragium Iuſtitia patitur. Veritas ipſa ſibi ſol eſt; ipſa ſe omniũ oculis exponit Innocẽtia,nec alieni fauoris illuminari coloribus poſcunt, quæ ſatis Iuſtitiæ pennicillo colorantur. Hæc terrarum eſt Pallas minimè fabuloſa, quæ vel cauſam ſuam ſapienter tuetur,vel patrio fulmine vlciſcitur. Eſt profectò Deus:quẽ hanc in curiam quaſi per machinam ſæpè euocatum vidi ad iuſtitiæ cauſam propugnãdam, ad humana euertenda conſilia, ad æquitatis leges Diuinæ voluntatis veluti clauo figendas, & confirmandas. Vos vero Senatus huius lecta.decora (Præſules Illuſtrisſimi)qui huius virtutis auctorati ſacramento pietatis aras tetigiſtis, conſulite periclitanti Innocẽtiæ,& quoniam licet miſerrimo cuiq. rogare,ne aures veſtras à iuſtiſſimis precibus auertatis. Quod ego per amoris blãditias, quibus veſtra pectora illexit iuſtitia; per obſequij erga hanc virtutem frequenter nuncupata vota, concepta ſæpius,ſoluta ſemper,nõ tàm precariò peto, aut poſco pro imperio, quam iure poſtulo. Veſtræ profectò curæ incumbit, ne quid reſpublica detrimenti capiat, quam qui ſaluam eſſe vult, meſequatur; mecum cauſã agoſcat,ſuffragium ſcribat,litem dirimat: idq. prę ceteris nos impellat,quod ęquus Iudex,qui etiam apud feros homines Deus eſt, ſi iuſtitiam deſerit, fera eſſe incipit apud Deum. Hiſce ſermonibus è prima diſcedentibus

vt ęger feſtinaſſe sẽtẽtiã ad opportunã quietẽ videretur.

Venio iam ad tertium Iuſtitiæ argumentũ,& extremũ orationis meæ, quo ſe Deo exhibuit Pompeius æquiſſimum debitorem. Primo ætatis vere integerrimæ pietatis floſculos Deo obtulit; ſciebat enim pectus animæ magnæ pleniſſimum, cæleſtẽ ſimul, & humanã ſapientiam inter ſola pudoris lilia,& roſas pietatis vernare: ſciebat laborum ſpineta tunc in delicijs eſſe Deo, cum ſpinæ in Diuini amoris flores abirẽt,& pretioſo veluti muricè purpuraſcerent: ſciebat ingenioſæ, ac floridæ mentis agrũ tunc explicata florentis ſapientiæ viriditate vernare,cum vitali diuini ſolis calore fouetur; cum florulẽtam doctrinarum familiam cęleſtiũ aſpectu ſyderũ recreat; cum lætam illam vernantis animi ſobolẽ aut cæli Floram facit, aut terrarum Aſtræam;cũ colorati animorum partus gemino veluti pluuio lactatu viuidum liquorem ebibũt altrice ſapientia,nutrice pietate;cũ æſtuantes, arenteſq; mortalis ingenij flores,qui humanæ imbecillitatis peſtilenti veluti sydere afflati ore bibaci cæleſtibus roribus oſcitantur,rorantium guttularum, quas diuinus amor expresſit fœlici perẽnitate irrigẽtur. Annis firmior vbi ſe ſacerdotij deuouit infulis, igniculi, quos in corde ſuccenderat,immane,quantum in incẽdiũ exarſerit charitatis. In ſingulis anni celebritatibus, & die profanæ olim Veneri,nunc pendenti è ligno Numini Sacro, in Larario ad aras operatus, in amoris ſacrificiũ cælites deuocabat, & cæleſtis venator cordis indagine, & ſpiculis charitatis Deum habebat prædam ſimul, & victimam. Beatæ Virginis Templũ, cui à Populo nomen, & Sancti Franciſci de Paula effigiẽ ſingulis hebdomadis inuiſebat: ibi diù genu nixus vel preces

mente

mente concipere;vel labia vibrare; ſæpè erūpere in gemitus,& cor in lachrymas per oculos eliquare: nimirū religioſiſſimi cordis ſol, vt vberrimā virtutis vīdemiam colligeret; autumnabat in Virgine, & ad ciuem ſuum Calabrię Thaumaturgum, dum poſita tot curarum ſarcinā orabat, nouum ipſe accedebat, fæliciuſq. miraculum. In tanto quippe negotiorum incurſū nunquā pietatis clypeum abiecit, & quemadmodū aquæ fęculentę quamuis,& obturbatæ,ſi per Midæ montem labuntur, aureis flaueſcunt lapillis,ita res perplexas, & periculoſæ plenas aleæ in Pompeij manibus ſplendeſcere quodammodo, & enitere vidiſſes. Summam ſe forenſi gloriæ manum impônere exiſtimabat, cum Iuſtitiæ famulatricem dexteram ad cœlum tolleret, & quæ publicæ calamum fœlicitatis tractabat,ad precarios globulos percurrendos conuerteret. Inter aulicos verſabatur aulicorū vitijs impenetrabilis. Lōgè ab eorum cōſuetudine recedebat, qui ſpes,& vota ſua non ante ad Dei,quā ad Principum aures conferunt,ſummo ſcelere per obſequiū; vt nimirū in aulę fluctibus cordis nauis minimè fluctuaret, quæ veræ germanæq. pietatis anchora fulciretur. Super eſt extremus vitæ actus,ac veluti triumphale Iuſtitiæ coronamentum. Graui,mortaliq. morbo iacente iam,proſtratoq. corpore penitus exhauriebatur, cum nihil ſibi duxit antiquius, quam vt animum labibus expiatum ſanctiſſimo Euchariſtiæ ferculo ſaginaret. Aderat cœle-

tanta cæleſtis illecebra voluptatis, vt cum verbā mixta ſuſpirijs emitteret, penè cum vocibus animam reciprocaret. Fuit hoc ardentisſimum ieiuni cordis votum, quo Diuinitatis verè Saliari, ac Pontificia cœna veſci cupiebas: fuit teſſera, qua magno æternitatis Imperatori dicturus proximè Sacramentum aditum in cæli caſtra petebas: fuit Epinicium amoris, cuius auſpicio in eo vitæ mortiſq. confinio te in vitali Chriſti pectore tumulares. Attigeras nimirum gloriæ verticem ò Pompei, votorum adeptus eras ſummam, tenebas faſtigium dignitatis, cum in hoc bonorum omnium ærario quęſtuoſo ditatus compendio exultares. Inueneras in opimo hoc diuinæ menſæ conuiuio purpuram illā, vt magnificè teſtatur Ambroſius, quam Purpurarius Artifex Deus ad animas regijs inſignibus conueſtiendas è morientis Chriſti latere velut è cōcha eduxit, longè illa pretioſiorē, quam in aulæ Romanæ colo nære ſolet humana fœlicitas. Inueneras aurum, vt aureus pronunciauit orator Chryſoſtomus, quod tibi non in arca palleſceret, ſed fulgeret in corde: aurū quod priſco vellere glorioſius mille trahit Argonautes ad ſe velificātium animorum; aurum quod nō tā dici poſſit ſuis in fodinis terrarū cor quā in hominū pectore vita cordium. Inueneras demū Pharmacū illud immortalitatis, vt ſanctiſſimè ſcripſit Ignatius, quo effœta, & emoriēs vita quaſi prælibaret in corpore Diuinitatis illiciū, delicium æternitatis. Tunc quidē etiam cōſtantia pulcher apparuiſti, cū in lectulo illo, tanquam in ſcæna virtutis rēs humanas omnes exagerata mente deſpiciebas. Teſtor extremas ad finē properantis vitæ voces, quibus tū animæ magnæ prodigus libentisſimè ſupremum te vitę diem explere confeſſus es.

O vo-

O vocem vt triunphantē de morte,ſic dignam immortalitate! ò verbum non aureis notis in tēplo famæ,ſed in ipſo cōſtantiæ ſinu adamantinis caracteribus cōſignandum! Mirari iam deſino, ꝙ tam cōſtanti pectore publicæ fueris æquitatis aſſertor,dum tam intrepidè iuſtus tui Iudex conſtitutus terræ corpus reddis,animum Deo. Vidiſſe memini plurimos non te minus iuſtè viuere,te neminē iuſtius mori. Romani Pōpeij laudes, cuius ęmularis,& nomen,æquaſti; ille enī triplicem tū cōgnitam orbis partē nō tā paſſibus peragrauit, quā victorijs; tù per triplicis Iuſtitiæ veluti mūdū vniuersū albis euectus quadrigis triūphas. Emigraſti tu quidē ex hoc mortalitatis ergaſtulo ò deſtinatū immortalitati caput, ſed viuis adhuc,& melius viuis, qui in tuorū corde quod vitæ ſedes eſt,vitā agis. Viuis in trophæis,ac monimētis ſapiētiæ tuæ de quibus nulla vnquā ætas cōticeſcet. Viuis in Illuſtriſſimi huius conſeſſus memoria, qui munificētiſſimi funeris apparatu ære publico comparato ita famæ tuæ fauori velificatur, vt nomen tuum melius,quam per odores,& aquilam erumpentem ex funere cōſecretur. Et quidem glorioſū fuerit Bruto inter Romanos,Soloni inter Græcos omnium principes ſunebri laudatione celebrari, nō indecoro præconio ſama cōmmendet Tribunorum aut Centurionum humeris elatos poſt funus Caium,ac Lucium Cæſares, ab Equitibus Germanicum, à Senatoribus Sullam,à filijs Metellum,ab exterorum Legatis Regum Aemilium ipſumq. Auguſtum triūphali porta poſt

Traiani columnæ, Adriani arces, Pyramides Nini, & Cariæ Regum erudito labore ſudata Mauſolea. Enim verò Pompeius etiã ex Illuſtriſſimo hoc ordine Princeps funebri laudatione exceptus eſt; primus funeſtam cupreſſum cõuertit in laurum; primus poſt mortem laudatur in templis, qui viuens Dei laudibus de ſuo pectore templum fecerat.. Curatores funeris habuit totidem, quot collegis vſus eſt in æquitate tuenda: tam illuſtres, vt veluti faces in hoc funere præeuntes cæleſtibus aſtris clariores in Romanæ Purpuræ Sole ſulgorem non amittant, & lucem: tam deniq. gratos, ſuiq. Collegæ memores, vt proprio ſumptu comparata funeris pompa ſuas opes optimi memoriæ Præſulis immolauerint. O ſi mos ille vigeret ad huc, cum ante vita functorum rogos ſplendidi familiæ tituli, laureati lemniſci, & vetuſtiſſimæ imagines præfulgebãt, quantum decus addidiſſes huic funeri? Quam amplum dediſſes tuæ nobilitatis ſpectaculũ? Verum hæc minora ſunt meritis, & deformis eſt virtus, quę inani titulorũ ornatu calamiſtratur. Ipſa ſibi virtus laudẽ facit, ac pretiũ. Idq; prę cæteris te cõmẽdat ſepulchrale præconiũ; omniũ eſſe prædicare quę ſolus tu feceris, paucorũ tecũ facere, quae praedicent vniuerſi. Interea vobis (Præſules Illuſtriſſimi) illud in ſapiẽtiſſimi Collegæ morte ſolatiũ eſt, quod leuius ferri poſſit Apollinis veſtri iactura, cuitãtæ poſſunt Pallades ſubrogari. Collegij veſtri currus excuſſo auriga non redibit ad carceres, inquo aurigandi peritia tot vigent Automedontes, Demum Iuſtitiæ nauis minime nutabit in fluctibus, dum mortis tempeſtate Tiphys inuoluitur, vbi ad eius clauum adminiſtrandum ſapientiſſimi ſuppetunt Argonautæ.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE